

УДК 377.8

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Павлова О.Г.,
викладач кафедри педагогіки та психології
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У статті розкривається сутність понять «мотивація», «професійна мотивація», «психолого-педагогічний супровід». Висвітлено педагогічні та психологічні погляди на процес педагогічного супроводу, доведено важливість і необхідність створення та реалізації процесу педагогічного супроводу майбутнього вчителя початкових класів як умови формування мотивації до професійної діяльності. Визначено специфіку та представлено систему організації психолого-педагогічного супроводу студентів – майбутніх учителів початкових класів під час професійної підготовки.

Ключові слова: мотивація, професійна мотивація, психолого-педагогічний супровід, учитель початкових класів, професійна діяльність.

В статье раскрывается сущность понятий «мотивация», «профессиональная мотивация», «психолого-педагогическое сопровождение». Освещены педагогические и психологические взгляды на процесс педагогического сопровождения, доказана важность и необходимость создания и реализации процесса педагогического сопровождения будущего учителя начальных классов как условия формирования мотивации к профессиональной деятельности. Определена специфика и представлена система организации психолого-педагогического сопровождения студентов – будущих учителей начальных классов при профессиональной подготовке.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная мотивация, психолого-педагогическое сопровождение, учитель начальных классов, профессиональная деятельность.

Pavlova O.H. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPLY AS A CONDITION OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY CLASSES

The article reveals the essence of the concepts “motivation”, “professional motivation”, “psychological and pedagogical support”. Pedagogical and psychological views on the pedagogical support process are covered. The importance and necessity of creation and realization of process of pedagogical support of the future primary school teachers as conditions of formation of motivation to professional activity is proved. Specificity is determined and the system of organization of psychological and pedagogical support of students – future primary school teachers for vocational training is presented.

Key words: motivation, professional motivation, psychological and pedagogical support, primary school teacher, professional activity.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Професійна педагогічна освіта є самостійним видом вищої професійної освіти, яка має свою специфіку в частині цілей, формування змісту та вибору освітніх технологій. Вона змістовно орієнтує на вивчення групи навчальних предметів, що об'єднані спільною ідеєю організації професійного навчання за освітньо-кваліфікаційною характеристикою окремої професії. Якість підготовки майбутнього педагога в системі вищої освіти є одним з критеріїв його конкурентоспроможності. Професійний розвиток майбутнього вчителя початкових класів має важливий аспект – формування мотивації до професійної педагогічної діяльності, яка слугує внутрішньою рушійною силою професійного самовизначення студента, його саморозвитку та самореалізації в професійній педагогічній сфері.

Однією з умов формування професійної мотивації майбутнього педагога є психолого-педагогічний супровід. Нині поняття психологічного супроводу доволі часто використовується в професійній діяльності багатьох фахівців. Водночас у сучасній вищій школі поки не склалося цілісних, концептуальних уявлень про систему психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки фахівця, різні аспекти якого (супровід професійної адаптації студента, формування професійної самостійності і стійкості, профілактика професійних деформацій) розглядалися в дисертаційних дослідженнях останніх років; окремі частини системи супроводу створені або розробляються в низці навчальних закладів. Однак проблема психолого-педагогічного супроводу як умови професійної мотивації майбутніх учителів, зокрема учителів початкової школи, нині, незважаючи на її

важливість та актуальність, не знайшла достатньої розробки та зумовила вибір теми нашого дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій. Поняття мотиву, його природа, структура, формування та розвиток мотивації особистості були предметом дослідження Л.І. Божовича, Н.М. Боритко, О.С. Гребенюка, Е.Ф. Зеєра, Є.А. Клімової, А.К. Маркової, О.І. Суслової, Н.Ф. Талізінної, А.І. Яблонського, А.С. Кривоногової та ін. Зокрема питанням професійної мотивації були присвячені роботи О.Л. Афанасенкової, А.К. Байметова, М.Г. Барковської, С.А. Єрохіна, А.К. Осіна, О. М. Пінської, Н.Г. Рукавишнікова, А.В. Сотникової, Ю.А. Нікітіної, С.І. Кучмієва.

Проблема психолого-педагогічного супроводу досліджувалася такими авторами, як Я.Л. Горшеніна, Е.Ф. Зеєр, Г.С. Остапенко, Е.А. Клімов, В.Я. Романов, Н.Л. Полторацька та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей формування у майбутніх учителів початкових класів мотивації до професійної діяльності за умов психолого-педагогічного супроводу.

Виклад основного матеріалу. Термін «мотивація» в сучасній психологічній науці розглядається двояко. Перше значення пояснює мотивацію як систему факторів, що обумовлюють поведінку людини. В другому значенні акцентується фактор, який стимулює і підтримує поведінкову активність. Науковці, звертаючи увагу на складність мотивації як психолого-педагогічного феномена, визначають її як сукупність мотивів або факторів, що стимулюють і підтримують рівень активності людини до конкретних форм діяльності або поведінки та забезпечують їх ефективність.

Відповідно до закону Йеркса-Додсона ефективність діяльності залежить від сили мотивації. Слабкої мотивації недостатньо для досягнення успіху, чим сильніше спонукання до дії, тим вищий результат діяльності. Нині дослідники вже не сумніваються, що успішність навчання залежить в основному від розвитку навчальної мотивації, а не лише від природних здібностей. Між цими двома факторами існує складна система взаємозв'язків. За певних умов (наприклад, інтерес особистості до конкретної діяльності) може бути ввімкнений так званий компенсаторний механізм. Брак здібностей при цьому заповнюється розвитком мотиваційної сфери (інтерес до предмета, усвідомленість вибору професії та ін.), студент досягає великих успіхів.

Оскільки мотивація є віддзеркаленням внутрішніх стимулюючих сил індивіда, його

внутрішньої особистісної структури, професійна мотивація також є відображенням прагнення та готовності до здійснення певних вчинків на шляху до задоволення відповідних потреб і досягнення професійних та в цілому життєвих цілей [1, с. 12]. Зазначимо, що концепція А. Маслоу грає дуже важливу роль у розумінні реальних мотивів трудової діяльності, демонструючи, наскільки широкий насправді спектр людських потреб і мотивів і яка їх відносна значимість, які пріоритети у їх задоволенні.

Мотивація студентів до професійної педагогічної діяльності розглядається в контексті професійної мотивації і розуміється нами як сукупність потреб, інтересів, установок і прагнень, які спонукають до освоєння педагогічної діяльності, що викликають активність і визначають спрямованість особистості студента до професії. Сформованість мотивації до професійної педагогічної діяльності визначає, задає характер освоєння професії і цілеспрямований розвиток професійних компетенцій педагога, які забезпечують професійне становлення студентів, проектування траєкторії саморозвитку і самореалізації у майбутній фаховій діяльності.

Професійну мотивацію можна звести до трьох основних комплексів: інтерес, обов'язок, самооцінка професійної придатності. Безпосередній інтерес, що виникає на основі привабливості змісту та процесів конкретної діяльності складається з професійно-специфічного інтересу, загальнопрофесійного інтересу, романтичного інтересу, ситуативного інтересу. Опосередкований інтерес, зумовлений деякими організаційними, соціальними та іншими характеристиками професії, включає: професійно-пізнавальний інтерес; інтерес до самовиховання; престижний інтерес; інтерес супутніх можливостей; невизначений інтерес.

Структурними компонентами професійної мотивації є мотивація ініціації (спонукає до діяльності), мотивація селекції (сприяє вибору мети), мотивація реалізації (забезпечує регулювання, контроль реалізації виконання відповідної дії), мотивація постреалізації (уможливлює завершення виконання дії і спонукання до іншої) [5, с. 21].

Формування у студентів ВНЗ мотивації до майбутньої професійної діяльності є невід'ємним компонентом професійної підготовки. Аналіз різних поглядів на сутність проблеми дозволив зробити висновок, що мотивація до професійної діяльності полягає в інтеграції спонукань, пов'язаних з навчальною та професійною діяльністю, на основі взаємних трансформацій пізнавальних і професійних мотивів. Так, усві-

домлення студентами в процесі навчання необхідності знань для успішного оволодіння фахом, для орієнтації в різних ситуаціях професійної діяльності, важливість обраної професії, відповідальне ставлення до майбутньої діяльності викликає у них потребу в оволодінні професійними вміннями та навичками.

Формування стійкої мотивації до професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи необхідно реалізовувати через включення його до активної навчальної та професійної діяльності, що за умови психолого-педагогічного супроводу передбачає утворення стійкої спрямованості на формування професійних і особистісних якостей.

У рамках професійної педагогіки сутність психолого-педагогічного супроводу розглядали багато авторів. Спираючись на аналіз робіт Г.В. Безюлевої, М.Р. Битянової, Н.С. Глуханюк, А.Н. Горбатюк, М.В. Єрмолаївої, Е.Ф. Зеєра, Є.І. Казакової, нами визначено суть та особливість організації психолого-педагогічного супроводу як умови формування мотивації до професійної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі поняття «супроводу» розглядається як підтримка, діяльність, сприяння, співпереживання, співпраця, створення умов, метод. Поняття «підтримка» і «супровід» стали широко використовуватися в теорії і практиці освіти як взаємопов'язані поняття.

На думку Г.В. Безюлевої, психолого-педагогічний супровід у професійній освіті направлений на створення сприятливих психологічних та педагогічних умов для успішного розвитку молоді, забезпечення особистісного розвитку, соціального і професійного самовизначення, становлення і самореалізації, збереження психологічного здоров'я учасників педагогічного процесу, що представляють стан суб'єктивного благополуччя особистості, що забезпечують оптимальні можливості ефективної взаємодії з навколишнім світом, людьми і дозволяють вільно реалізовувати внутрішні ресурси [2, с. 102].

А.Н. Горбатюк визначає психолого-педагогічний супровід як систему професійної діяльності викладача, який спрямовується на створення психолого-педагогічних умов для успішного навчання, виховання і професійно-особистісного розвитку студента в ситуації вузівської взаємодії [4, с. 215]. На її думку, головна мета психолого-педагогічного супроводу студента пов'язана з перспективним напрямом його діяльності, орієнтованої на максимальне сприяння особистісному та професійному розвитку.

Цікавість викликають компоненти психолого-педагогічного супроводу, які виділяються автором: систематичне відстеження соціально-психологічних характеристик студента і динаміки їх розвитку в процесі навчання; надання студентам можливості самостійних особистісних виборів для успішного навчання і професійного розвитку; створення спеціальних психолого-педагогічних і соціальних умов для надання допомоги студентам, які відчують проблеми в навчанні [4, с. 216]. Запропоновані А.Н. Горбатюк компоненти дозволяють визначати психолого-педагогічний супровід як багаторівневу і поліморфну освіту, основна функція якої – стимулювання тієї індивідуальної сукупності особистісно-значущих потреб суб'єкта професійної підготовки [4, с. 217].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми можемо зробити висновок, що психолого-педагогічний супровід є цілісною методикою, особливою культурою забезпечення підтримки студента у вирішенні таких задач як розвиток, навчання, успішна соціалізація та адаптація до нових умов, формування стійкої професійної та пізнавальної мотивації.

Під час визначення специфіки організації психолого-педагогічного супроводу з метою формування мотивації до професійної діяльності в педагогічному навчальному закладі було встановлено, що даний напрям роботи має скоординувати діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу, спрямовувати на створення умов для успішного професійного самовизначення, формувати професійну свідомість та впливати на свідоме працевлаштування випускників за фахом.

Варто виділити основні напрямки психолого-педагогічного супроводу [4, с. 61]:

- адаптаційний – забезпечення процесу пристосування студента-першокурсника до нових для нього умов вищого навчального закладу. Від того, наскільки успішно проходить процес адаптації, залежить успішність у навчанні і становленні особистості майбутнього фахівця;

- профорієнтаційний – формування у майбутніх фахівців готовності до виконання професійної діяльності в обраній сфері, початкова стадія формування професійної мотивації. Професійне становлення здійснюється в рамках навчально-виховного простору навчального закладу;

- діагностичний – визначення за допомогою різних методик соціально-психологічного клімату в академічній групі і в стосунках з адміністративно-викладацьким складом ВНЗ. Виявляє потреби студентів, їх мотиваційну спрямованість, що, своєю

чергою, допомагає створити умови, що сприяють всебічному розвитку студента як майбутнього фахівця;

– розвиваючий – пов'язаний з вибором індивідуальної траєкторії розвитку особистості студента в професійній сфері. Стійкість мотивів до професійної діяльності забезпечується позитивним досвідом майбутньої діяльності;

– консультативний – забезпечення експертної підтримки всіх учасників освітнього процесу з особистих і навчальних питань. Реалізація консультативного напрямку допомагає підтримувати сприятливий психологічний клімат в освітньому закладі.

З метою забезпечення послідовності і безперервності професійного становлення студента застосовувалася поетапність організації психолого-педагогічного супроводу з урахуванням особливостей освітнього середовища.

На першому етапі психолого-педагогічного супроводу здійснюється робота зі студентами першого курсу. Метою цього етапу є визначення студентами власного мотиву вибору спеціальності, сутності та соціальної значущості професії. Змістом психолого-педагогічного супроводу передбачається поповнення студентами власних уявлень про сутність професії, про вимоги професії до особистісних якостей майбутніх фахівців, придбання початкових професійних навичок. Реалізація даного етапу здійснюється через організацію аудиторних занять з профільних дисциплін, а також позааудиторну діяльність: участь студентів у соціально-психологічних заходах щодо адаптації першокурсників, тематичних годин спілкування («Формула успіху», «Пізнай себе», «Професійний імідж і престиж праці» і т.ін.), зустрічей з учителями шкіл, вивчення досвіду. Формування пізнавальної мотивації студентів здійснюється через активне включення в різні форми навчання (проблемні лекції, практичні заняття, семінарські заняття, ділові ігри, конференції, «круглі столи» і т.ін.). Потреба в самоосвіті і саморозвитку формується через організацію самостійної дослідницької роботи. За допомогою фахових консультацій першокурсники здійснюють аналіз життєвих і професійних бажань і можливостей.

На другому етапі метою організації психолого-педагогічного супроводу є формування професійної свідомості і професійної позиції студентів. На другому році навчання триває цілеспрямована робота щодо формування професійних знань, умінь і навичок. Формування професійної мотивації потреби в особистій та професійній самореалізації у студентів здійснюється через активне

включення в навчально-виробничу та дослідницьку діяльність. Майбутні вчителі під керівництвом викладачів співвідносять за-своєні знання з майбутньою професійною діяльністю. Студенти знайомляться з позитивним досвідом професійної самореалізації: проходження педагогічної практики, участь у науково-практичних конференціях, навчальних семінарах, майстер-класах і т.ін. Описані заходи дають змогу студентам спроєктувати модель професійної діяльності, враховуючи об'єктивні умови, індивідуальні особливості, потреби і мотиви.

На третьому етапі паралельно з вивченням дисциплін предметної підготовки студенти освоюють і закріплюють нові способи дій на практиці. Студентам надається можливість усвідомити власні професійні можливості, оцінити творчий потенціал, вибудувати концепцію самоосвіти і самореалізації на основі професійних інтересів, взяти участь у конкурсі професійної майстерності.

Висновки. Таким чином, психолого-педагогічний супровід включає цілісний процес розвитку позитивної перспективи життєдіяльності, спираючись на внутрішній потенціал особистості. Організація психолого-педагогічного супроводу студентів педагогічних навчальних закладів спрямована на створення внутрішніх умов для розвитку вміння майбутніх фахівців проектувати образ свого професійного майбутнього, усвідомлювати свої професійні, навчальні та особистісні можливості, необхідні для практичної реалізації вибору і визначення шляхів професійного зростання, на підвищення мотивації досягнення успіху та формування стійкої мотивації до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасенкова Е.Л. Мотивы обучения и их изменение в процессе обучения студентов вуза: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07. – М. – 2005. – 23 с.
2. Безюлева Г.В. Комплексное психолого-педагогическое сопровождение профессионального самоопределения студентов колледжей и вузов. Известия Академии педагогических и социальных наук. – Часть II. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института. – 2008. – С. 102–109.
3. Глуханюк Н.С. Психологическое сопровождение: принципы и техники. Известия Академии педагогических и социальных наук. – Часть II. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института. – 2008. – С. 86–89.
4. Горбатюк А.Н. Процесс адаптации первокурсников и профессионально-личностное развитие студентов в условиях психолого-педагогического сопровождения в вузе. Известия Академии педагогических и социальных наук. – Часть II. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института. – 2008. – С. 213–217.

5. Єрохін С.А. Концепція професійної мотивації студентів як фактора конкурентності на ринку праці / С.А. Єрохін, І.В. Нікітіна, Ю.В. Нікітін/ Національна академія управління. Юридична наука. Науковий юридичний журнал. – № 1(1) 2011. – С.20–28

6. Зеер Е.Ф. Психологія професій. – М.: Академічний проект; Єкатеринбург: Ділова книга. – 2003. – 336 с.

7. Казакова Е.И. Диалог на лестнице успеха: кн. для учителей / Е.И. Казакова, А.П. Тряпицына. – СПб.: Пресс-Атташе. – 1997. – 160 с.

УДК 787.6/.7

Артикуляційно-штрихові засоби як основа майстерності бандуриста

Пилипчук В.В.,
викладач-методист кафедри народних інструментів
Луцький педагогічний коледж

У статті висвітлюються основні засоби для вираження можливостей всебічного музичного потенціалу бандури: спрямовуючий рух, акцентування та штрихова техніка. Подається характеристика, а також відмінність і визначальні риси кожного із цих виражальних засобів. Подані найдоцільніші сфери застосування вказаних елементів у творах відповідно до тематики мелодії і визначальних рис конкретних засобів музичної виразності. Стаття допоможе узагальнити, систематизувати та класифікувати відомі засоби музичної виразності, які використовуються у бандурному мистецтві.

Ключові слова: акцентування, артикуляція, динаміка, звук, звуковидобування, ритм, спрямовуючий рух, штрих, штрихова техніка.

В статье освещаются основные средства для выражения возможностей всестороннего музыкального потенциала бандуры: направляющее движение, акцентирование и штриховая техника. Дается характеристика, а также различие и определяющие черты каждого из этих выразительных средств. Представлены целесообразные области применения указанных элементов в произведениях в соответствии с тематикой мелодии и отличительными чертами конкретных средств музыкальной выразительности. Статья поможет обобщить, систематизировать и классифицировать известные средства музыкальной выразительности, которые используются в бандурном искусстве.

Ключевые слова: акцентирование, артикуляция, динамика, звук, звукоизвлечения, ритм, направляющее движение, штрих, штриховая техника.

Pylypchuk V.V. ARTICULATIONAL-DASHED INSTRUMENTS AS THE BASIS OF BANDURIST'S MASTERNESS

The article covers the main means for expressing the possibilities of a comprehensive bandura musical potential: directional movement, accentuation and dashing techniques. Characteristics are given, as well as the distinction and defining features of each of these expressive means. The most suitable spheres of application of these elements in the works are presented in accordance with the theme of the melody and the defining features of concrete means of musical expressiveness. The article will help to generalize, systematize and classify well-known musical expressions, used in bandura art.

Key words: accentuation, articulation, dynamics, sound, sound production, rhythm, directional movement, dash, dashed technique.

Постановка проблеми. На сьогодні дуже важливо, щоб виконавець умів не просто грати на інструменті чи знав свою програму, а й те, що бандурист має досконало вивчити свій інструмент і повністю його відчувати і контролювати. Це означає, що під час виконання твору потрібно, щоб інструмент показував та максимально передавав характер твору чи ту епоху, у якій він був створений, чи про що розповідається. Передача всього задуму музичного твору можлива за допомогою засобів музич-

ної виразності, які у бандурному мистецтві представлені спрямовуючим рухом, акцентуванням та штриховою технікою. Саме досконало вивчення цих засобів, визначення їх особливостей, їх подальше опрацювання і впровадження у використання забезпечить бездоганне відтворення музичного твору на високому виконавському рівні.

Постановка завдання. З огляду на наведене у статті маємо на меті розглянути артикуляційно-штрихові засоби як основу майстерності бандуриста.